

Her maa jeg atter sige: naar man lægger merke til de ord, som forekommer i denne sætning, saa maa man faa en fornemmelse af, at her er tale om en voldsom kamp.

De danske kvinder kan umuligt have glemt, hvorledes det gik frøken Elisabeth Grundtvig, da hun, i midten af 80-tallet, holdt et foredrag for Dansk kvindesamfunds medlemmer, hvori hun talte paa den lempeligste, spagfærdigste maade om den dobbelte moral for de to køn; hun henpegede kun paa den mulighed, at der kunde gives en moral ogsaa for mænd; hun kastede ganske stille hen den ytring, at det dog vist ikke kunde være gavnligt for et menneskes livslykke at tilsudle sin egen tilværelse.

Hun blev overfaldt af en mand, — en højt udviklet, evnerig og kundskabsrig mand — overfaldt med et saa vanvittigt raseri, at det eneste passende svar hun kunde give, var sags-anlæg.

Til sammenligning vil jeg fremføre følgende:

Camilla Collett havde allerede i 1872 »kastet hansen til det hele samfunds-hykleri og den bundløse umoralitet, som dette skjulte.« Hun afslører med det dybeste alvor det forfærdelige i kvindens stilling; hun kaster lys over »det sædelige schisma mellem mand og kvinde.« (*Sidste Blade*. Anden og tredje række. Kristiania).

Overfor hendes manuskript drog alle forlæggere sig tilbage; hun maatte udgive bogen paa eget forlag.

Hun blev ikke overfaldt, thi hendes anklage mod samfundet var saa gribeende, saa vægtig, saa dybtgaaende, at herskerne og undertrykkerne helst vilde tie, skjule sig i taushed og mørke.

Til ære for Sveriges frisindede presse maa her nævnes, at bogen fik en udførlig, hædrende og anerkennende anmeldelse i »*Samtiden*«, et vecko-skrift for litteratur och politik; udgivet af C. F. Bergstedt, Stockholm.

Da jeg, som nævnt i de ovenfor fremførte linier af »En pioner«, angreb og anklagede samfundet, saa gjorde jeg det paa min vis, nemlig saa pludseligt, saa dristigt og saa voldsomt, at det blev mødt med taushed; i selskabslivet fandt man det ikke passende at tale om det, og bladene tiede — skrækslagne.

Dette viser, at det er sandhed — hvad jeg har udtalt i en af mine »strøtanker« (*Kvinden skabt i Guds billede*): Efter min mening er det med kvindesagen som med at plukke brændenelder, thi griber man løst paa bladene, da brænder man sig, klemmer man fast til derimod, da brænder man sig ikke.

Videre i »En pioner«:

»I løbet af aarene 1876—78 holdt frk. H. foredrag i alle større byer i Norge, to foredrag i Stockholm og to i København.«

Disse to linier glider saa let; nu gør de vist ikke synderlig indtryk, Kvinder holder jo foredrag baade her og der. Men her gælder det fem og tyve aar tilbage i tiden. Løsenet: *Kvinden skal tie!* herskede med enevælde. Titelen paa en af Camilla

Collets bøger »Fra de stummes lejr«, er vidnesbyrd om, hvorledes det stod til.

En kvinde, som havde mod til at stige op paa en talerstol i et stort lokale og holde et offentligt foredrag, knuste derved som med et slag det kirkelige og prestelige tauseheds dogme.

Fremdeles vil jeg meddele: I den række foredrag jeg holdt i de tre skandinaviske riger, i sytti-aarene, før jeg drog til de Forenede Stater, var dette tema gennemgaaende: *Kirken er et kvindeligt begreb; det kirkelige er et kvindeligt omraade; menigheden kaldes med et bibelsk udtryk »bruden«, og bruden er selvfølgelig kvinden.*

»Efter dette indses, at en kirke, som saa meget som muligt udelukker kvinden, nødvendigvis maa blive højst ufuldkommen.«

Kan hælde at dette lyder for »moderne« mennesker som *To hu va bohu*, eller *Tomhed og Intet*; men saa ganske almindeligt er dette tema dog vel ikke.

Et af disse foredrag holdt jeg i København, 23. April 1878. Det er optaget i »Kvinden skabt i Guds billede«, et skrift som jeg udgav paa eget forlag i Kristiania samme aar. Jeg henvendte mig ikke til nogen forlægger; jeg indsaa, at det ikke kunde nytte. Nej, det gaar ikke glat og let at hugge ud i en urskov af gamle, sammengroede fordomme; at slaa løs paa de privilegeredes selv-godhed og selvophøjelse; at udrydde de slaviske forestillinger, som er indprægede og inddryppede i de undertrykte.

Vi maa fremdeles se efter i »En pioner«:

»Ligesom Camilla Colletts værker var for vægtige, for sanddru og for gode til, i en vis forstand, at blive »populær læsning« — — — saaledes var det meget vanskelig for Aasta Hansteen at finde en forlægger, der vilde vove penge paa et ideelt formaal.« »Men endelig lykkedes det hende« — i en bog — »at faa udgivet en sammenhængende fremstilling af hendes tanker, livssyn og verdensanskuelse!

»En befriende følelse,« siger hun selv, »efter at have følt mig som levende begravet — i al fald aandelig indespærret i en række af aar!«

Denne bogs titel er: »*Kristi kirke* i det nittende aarhundrede.«

Saameget indtryk har dog Laura KIELERS skildring, »En pioner«, gjort paa den danske læseverden, at 30 expl. af denne bog blev bestilt hos mig af universitets-boghandler Gad i København. Tredivende danske mennesker har altsaa læst den; thi jeg antager, at hver eneste af de personer, som har bestilt og betalt bogen, ogsaa har læst den. To expl. har jeg sendt til Kvindelig læseforening i København og et expl. til »Kv. og Samf.«; men om disse er opbevarede, eller om de er blit kastede i papirkurven, ved jeg jo ikke.

Nu haaber jeg, kære frøken Frederiksen, at De trykker dette brev i det blad, som De nu redigerer. — Hvis det ikke kan interessere dets læsekreds, saa opgiver jeg at gøre

noget synderligt indtryk paa danske læsere.

Noget andet end den korte, summariske fremstilling af mit livs arbejde og kamp har jeg ikke at byde.

Dette brev har været seigt og tungt at skrive. Dette, at maatte give Dem lekien om igen, med fingerpeg, for at bringe Dem til at læse bedre over, det var som at danse uden musik.

Et eneste levende punkt i Deres brev har jeg dog at holde mig til; det er denne ytring til mig: »Det at De endnu kan fortælle os om Dem selv og om alt dette, det er jo noget enestaaende, noget vidunderligt.«

Saa haaber jeg, at ved denne ytring gennem luft eller elektricitet en virkning, et lignende indtryk, vil forplante sig til danske læsere.

Med lykønskning til Deres overtagelse af »Kv. og Samf.«.

Deres meget forbundne

Aasta Hansteen.

Kristiania, Jan. 1902.

Dødsfald.

Den 11te Febr. 1902 døde paa Hofmansgade i Fyen Frøken Caroline ROSENBERG, f. 1810 i Allona. Hun var Datter af Landskabsmaler Frederik ROSENBERG og Hustru, født BANG, og blev den første kvindelige Botaniker i Danmark. Hun kastede sig særlig over Studiet af Alger og blev blandt andet Æresmedlem af Botanisk Forening. Aandsfrisk og utrættelig virksom beskæftigede Frk. ROSENBERG sig endnu de sidste Aar med Botanik.

La Fronde.

Den 9de December fejrede »La-Fronde« sin 4 Aars Fødselsdag. I den Anledning bringer Udgiverinden, Marguerite DURAND, i Spidsen af Bladet en Opgørelse af stor Interesse, da den viser, hvor langt de franske Kvinder, der først sent er kommen med, er naaet i Frigørelseskampen. De har ved deres sjældne Dygtighed snart overfløjet alle andre Lande. Vi bringer en Oversættelse af Artiklen: »La Fronde«, som blev grundet alene i den Hensigt at forsvare Kvindesagen i Frankrig, fejrer i Dag sin 4de Fødselsdag. I disse 4 Aar har Sagen gjort saa betydelige Fremskridt, at man har al Grund til at vente en hurtig og fuldstændig Sejr. Jeg roser mig ikke af, at dette skyldes »La Fronde« alene, men alle Mennesker ved, hvor meget den har bidraget dertil.

Hvad vi indtil nu har opnaaet, er følgende:

Ret til at optræde som Vidner i civile Sager og som Vitterlighedsvidner. Valgret til Handelskammerne.

Adgang til Bestyrelsen af det offentlige Velgørenheds og Forsørgelsesvæsen.

Adgang til Kunstakademiets Skoler. Valgret og Valbarhed til Arbejdsraadet.

Udarbejdelse af et Program indeholdende Kvindeemancipationens Fordringer, som optoges med Imødekommen af Staten, der i 1900 anerkendte den første officielle Kvindekongres.

Ret til at udøve Sagførervirksomhed.

Oprettelse af de nu saa talrige og heldig virkende kvindelige Fagforeninger.

Oprettelse af den første kooperative Forretning af Syersker.

Adgang for Kvinder til Journa-listforeningerne.

Ret for kvindelige Journalister til at være nærværende ved alle offentlige Lejligheder i samme Udstrækning som deres mandlige Kolleger.

Udnævnelse af Arbejdersker fra Fagforeningerne til Medlemmer af Arbejdsraadet.

Valg af en Kvinde til korresponderende Medlem af Socialøkonomisk Selskab

Desuden er Lovforslag vedrørende Efterlysning af Barnefaderen, Kvinders Valgret og deres Adgang til Landbrugskamrene under Overvejelse i Deputeretkammeret, og i Senatet vil der snart blive forelagt Love, som er færdige fra Deputeretkammeret, og som omhandler gift Kvindes Raadighed over selverhvervet Ejendom og Kvinders Valgbarhed til Arbejdsgivernes og Arbejdernes Voldgiftsdomstole.

De Vittigheder, hvormed man tidligere hilste Kvindesagsdamerne, er nu gaaet saadan af Mode, at dannede Mennesker ikke mere tillader sig dem, og de, som før viste Kvinderne tilbage til deres Husholdning uden iøvrigt at vide, om de havde nogen, er nu de første til at sige: Hvorfor ikke give Kvinderne Stemmeret? Det Samfundet er blevet til ved Mændenes Hjælp er saa lidt værd at rose sig af, at man ikke har Lov til at paastaa, at Kvinderne vilde have gjort det daarligere. Om kort Tid vil Kvinderne, som hidtil holdtes i Formynderskab, være saa frie og selvstændige Mennesker, som vi ønsker det. Allerede nu strides de forskellige Partier om Æren af at indlemme dem i deres Rækker. Socialdemokraterne forlanger Lighed for Loven for dem. De har lidenskabelige Forsvarere blandt de moderate Republikanere og nu kommer de klerikale og stiller Krav til dem som gamle Allierede.

Der findes ikke mere et alvorligt Blad, som, siden »La Fronde« er udkommen, ikke har en Kvindesagsrubrik og tæller Kvinder blandt sine Medarbejdere.

De Kvinder, som i »La Fronde« har gjort deres første Forsøg, er i Virkeligheden Medarbejdere ved alle de Blade, de har Lyst at skrive i.

Denne Konkurrence overfor »La-Fronde« i Retning af at udbrede Kendskabet til de almindelige Kvindespørgsmaal er os ikke ubehagelig.

Der er den Ejendommelighed ved vort blad, at det vil triumfere den Dag, da Kvindesagen er mægtig nok til at undvære det.

(Fortsættes.)

Aftenstund.

Af Hannah Joël.

(Fortsat.)

A. Saa har jeg ikke Noget at indvende. Jeg troede, at Masker og Mennesker var to Ting.

N. For Pokker, der er vel en Ting, som hedder Perspektiv! Vil Du have Rub og Stub lige meget fremme i Lyset — akkurat lige meget Lys over Bipersoner og Hovedpersoner?

A. Nej — ikke lige meget Lys, men nok samme Lys — samme Lys forsonet. Hvorfor bengalsk Belysning for — f. Eks. for Fiskerkjærlingetypen og Tællepraase for andre Borgerfolk? Maa Kunst desorientere paa den Maade? Vi ser, og vi gni-der Øjnene for at se bedre, hvor under Solen vi er, og saa ser vi, at vi

er dog ikke, hvor vi er. Det virker utaaleligt.

N. Naa — det lignede da endelig en Smule Kritik —

A. Ja, Nils, vil Du have Ros, maa Du gaa til de Andre — der vokser den jo nu paa Træerne —

N. — det første lidt fornuftige Ord, jeg har hørt af Dig i denne Omgang! — Men, sig mig, er det stakkels Mimi, Du kalder for Fiskerkjærling?

A. Stakkels Mimi! Der har vi straks det bengalske!

N. Mimi har det da ikke for godt!

A. Hvad mener Du med at have det godt?

N. Lykkelig kan hun da ikke kaldes.

A. Lykkelig, hvordan mener Du? Principet Bomuld, ikke?

N. Lidt mer end Bomuld.

A. Mer, ovenikøbet? Du bliver stor, Nils, større end andre! Laser! For hvad siger vor Overlas? »Himmel!« siger han, »man har stødt mig paa Manschetterne! O! Uh! Hvad kunde der ikke være blevet af mig,

hvis Verden havde været af Bomuld!«

N. Jeg synes, Du bruger Tællepraasen.

A. Det maa være Familiesvagthed.

N. Hos Dig er det nærmest Styrke —

A. Jeg maa ikke kalde Mimi for Fiskerkjærling?

N. Jo — hvis det kan give dit betrængte Hjærte Luft.

A. Hvorfor taler man ellers, Nils?

N. Men beskrive, Asta? Klemmer man en Tube Farve ud paa et Lærred og siger: »Se her! Studie efter Naturen!«

A. Nej — det er ikke rigtigt; Mimi sidder slet ikke ved Stranden. Mime er elegant. Hendes Betræk faar Pengepungt krængt, mens et Fiskerkoneskørt blot lænses dem.

N. Kort sagt, Mimi og Fiskerkonen er, hvad man kalder forskellige.

N. Men, ellers, hvad lever de af, begge To, andet end af Posten paa Torvet? Hvad har de til Dags-gerning begge To, andet end at praje Jer, naar I stryger forbi dem, me-

dens I færdes paa Gaden? »Levende Rødspætter og godt!« hører I egentlig andet end det —? Enten udsat simpelthen for en Strube eller mere yndeligt — og mere indviklet — instrumenteret til Symfoni?

N. Skal det sige, at vi ikke maa have Sympathi — hør Asta, er Sympathi noget godt eller er det det ikke?

A. Nils! At være skeløjet, er det noget godt, eller er det det ikke?

N. Det er noget godt, at man dog i det Hele har Øjne.

A. Det er noget godt, om Sympathi betyder Mening i Sagerne.

N. Men hvordan tror Du, det kommer, uden gradevis? Lidt efter lidt faa Mening i Sagerne — det er, hvad der kan opnaas. Og tror Du ikke, det er det vi vil, faa Type efter Type ind under Forstaaelse?

A. Vil I? Saa glæder jeg mig, Nils, over de Bøger, I ikke har skrevet.

N. Du kan gøre noget bedre end det.

A. Hvad da?